

TILL VUXNA!

om barnets rätt att komma till tals

BARNETS EGET PERSPEKTIV

ANSVAR

PÅVERKAN

FÖRANKRING

BARNDOM

INFLYTANDE

DELAKTIGHET

Rädda Barnen
Save the Children Sweden

TILL VUXNA!

om barnets rätt att komma till tals...

**En inspirationsskrift för den som vill
föra ett samtal om barnets rätt att
komma till tals i frågor som rör det:**

- Inflytande för barn – en möjlighet för både barn och vuxna! En artikel av fil lic. Elisabeth Arnér
- Ett urval av frågor att samtala kring som ett bidrag i arbetet för att stärka barnets rätt att komma till tals i frågor som rör det.

Rädda Barnen kämpar för barns rättigheter. Vi väcker opinion och stöder barn i utsatta situationer – i Sverige och i världen.

Rädda Barnen ger ut böcker och rapporter för att sprida kunskap om barns förhållanden, ge vägledning och inspirera till nya tankar och diskussioner. Vår vision är en värld där varje enskilt barn har ett värde och respekteras, där vi lyssnar till barn och lär av dem och där alla barn har möjligheter och framtidstro.

© 2008 Rädda Barnen

ISBN: 978-91-7321-318-9

Art nr: I0347

Projektledare: Margaretha Thyr

Produktionsledare: Ulla Ståhl

Omslag och grafisk form: Annelie Rehnström

Tryck: Elanders 2008

Inspirationskällor:

Adults First Henk van Beers, Rädda Barnen

Samtal med Christina Wahlund Nilsson, Rädda Barnen

Samtal med fil lic. Elisabeth Arnér

Seminariedeltagare som uppmuntrat och kommit med kloka synpunkter.

Innehåll

Förord	7
1. Syfte och målgrupp	9
2. Förslag på genomförande	11
Samtalet som medel för att få en fördjupad förståelse för den barnsyn som FN:s konvention om barnets rättigheter står för	
3. Inflytande för barn – möjlighet för både barn och vuxna; artikel av fil.lic. Elisabeth Arnér	13
4. Förslag på aktiviteter att samtala kring: Aktivitet 1–14	25
5. Att bana väg för lokalföreningens samverkan/opinionsbildning i en kommun	61
6. Kompletterande material	63

Förord

DET HAR SNART GÅTT TJUGO ÅR sedan FN:s konvention om barnets rättigheter, den så kallade Barnkonventionen antogs. Den artikel i konventionen som är och har varit mest omdiskuterad och mest kontroversiell är *Artikel 12*. Den understryker att barnet har rätt att påverka sitt eget liv. Artikeln handlar om barnets delaktighet och baserar sig på tanken att barn är i stånd att bilda egna åsikter. Här finns ett element av deltagande och inflytande för barn. Det faktum att konventionen faktiskt innehåller ett budskap om att barns åsikter är viktiga är kanske det mest radikala i konventionen. *Artikel 12* vittnar om en tilltro till barns förmåga

Konventionen om barnets, inte barnens rättigheter, *utgår från det enskilda barnet*, konventionen gäller varje enskilt barn inte grupper barn. Det är en viktig markering och detta kan tolkas som att konventionen *ser barn som subjekt* inte som objekt.

Av tradition har barn genom tiderna betraktats som objekt och på gott och ont varit i händerna på de vuxnas godtycke. Konsekvenserna av att se barn som subjekt är en strävan efter en demokratisering av relationen vuxna – barn. Detta är en lång och svår process där FN:s konvention om barnets rättigheter är en viktig värdegrund som ger oss vägledning.

Alla som i sitt arbete möter barn och de som tar beslut som rör barn måste ha kunskap om och handla utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter. Det första är att *känna till* att konventionen finns, sedan veta *vad som står* i den och sedan *förstå vad texten innebär* och hur man kan tolka den. Därefter ställs vi inför den svåra frågan hur *kan jag arbeta till vardags* för att förverkliga Barnkonventionens intentioner.

Konventionen om barnets rättigheter brukar beskrivas som ett etiskt grunddokument som sammanfattar världssamfundets hållning till barn, Alla barn stora och små har lika värde. Tanken på barnets fulla och lika människovärde som Barnkonventionen handlar om leder till slutsatsen att barn måste få möjlighet att göra sig hörda och påverka sin situation.

När Sverige ratificerade Barnkonventionen 1990 innebar det att alla lagar och förordningar som rör barn skall anpassas till Barnkonventionens intentioner. Det betyder att alla myndigheter, kommuner, landsting liksom alla privata institutioner ska följa Barnkonventionen i beslut och handling

För att arbete med Barnkonventionen ska få verklig bärighet måste arbetet ske på alla nivåer i samhället. För det första måste det omfatta varje möte med barn till vardags, i familj, förskola, skola och så vidare. Vidare bör vi utveckla och sprida kunskap om barn och barns behov och rättigheter i olika grupper och sammanhang. Det sker i utbildningar på olika nivåer och de kunskaper och erfarenheter som finns ska kunna användas för att påverka beslutsfattare.

Det finns många sätt att arbeta för att förverkliga Barnkonventionen. Den här skriften tar sin utgångspunkt i hur vi vuxna kan öka vår lyhördhet och känslighet inför barnet och ge oss en möjlighet att pröva och omvärdera vår inställning till barn som subjekt. Vuxnas vilja, lyhördhet och känslighet inför barn är den absolut avgörande faktorn för att i praktiken förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter. Att respektera barn som människor med lika värde och rättigheter är en stor utmaning och kräver mycket eftertanke och arbete av oss vuxna.

Christina Wahlund Nilsson
Programhandläggare/Sverigeprogrammet

”Att kombinera vetenskap och beprövad erfarenhet (det vill säga vedertagna kunskaper om barn) med att låta barn själva komma till tals är, enligt vår mening, en önskvärd metod för bedömning av vad som är barnets bästa.”

UR BARNKOMMITTÉNS HUVUDBETÄNKANDE:
BARNETS BÄSTA I FRÄMSTA RUMMET.
FN:S KONVENTION OM BARNETS RÄTTIGHETER FÖRVERKLIGAS I SVERIGE.
SOU 1997:116

I. Syfte och målgrupp

Syftet med inspirationsskriften är:

- Att skapa en större medvetenhet om barnets rätt till delaktighet.
- Att medvetandegöra det egna perspektivet på barnet, barndom och barnets rättigheter.
- Att belysa hur vi som vuxna kan bidra till att barnets delaktighet i större utsträckning sker utifrån perspektivet "barnets bästa" där både barnets autonomi och dess behov av skydd och stöd beaktas.
- Att visa på ett förhållningssätt som kan bidra till att förändra vuxnas attityder till barn och stärka barnets möjligheter till inflytande.
- Uppmuntra både seminarieledare och deltagare att söka mer kunskap med utgångspunkt från *Artikel 12* i Barnkonventionen.
- Att bana väg för lokalföreningars samarbete/påverkansarbete på kommunal nivå.

Rädda Barnens lokalföreningar arbetar mer och mer med direkta stödinsatser för/med barn eller ber barn att bidra med synpunkter och information i olika frågor.

Rädda Barnens lokalföreningar bevakar också barnets rättigheter i den egna kommunen vilket betyder att barnets rätt att komma till tals och bli lyssnad på i olika sammanhang är en viktig rättighet att bevaka.

Målgrupp

Materialet är avsett att användas i samband med medlemsutbildning och riktar sig till medlemmar som har grundläggande kunskaper i Barnkonventionen.

Användare är personal på Rädda Barnens regionkontor samt Rädda Barnens barnkonventionsinformatörer, som genomgått utbildning i detta material.

2. Förslag på genomförande

Detta är ett underlag och inspirationsmaterial för en seminariedag kring barnets rätt att komma till tals i frågor som rör det och där hänsyn tas till deras åsikter allt efter ålder och mognad.

Materialiet består av två delar

- En artikel "Inflytande för barnen – möjlighet både för barn och vuxna".
Artikeln bidrar till att ge dig som kursledare en bra bakgrund för genomförandet och delar av texten kan användas för att exemplifiera vikten och vinsten av delaktighet.
- Ett urval av frågor att samtala kring.
Frågorna/Aktivitetera är hämtade ur Henk van Beers skrift "Adults First".

Seminariet kan förslagsvis genomföras under en heldag eller några kvällar.

De frågor/aktiviteter som tagits upp att samtala kring är många. Det är inte meningen att hinna med alla. Antal deltagare och deras specifika bakgrund är avgörande hur du planerar. Vissa samtal kan man eventuellt genomföra snabbare i form av "öppen fråga" i plenum.

Aktivitetera presenteras i en logisk ordning. Ordningen har ett eget pedagogiskt värde.

Varje aktivitet innehåller förslag på genomförande samt kommentarer.

Samtal för att få en fördjupad förståelse för den barnsyn som FN:s konvention om barnets rättigheter står för

- Ett samtal kan innebära såväl diskussion som debatt och dialog.
- Ordet "dialog" betyder "genom ordet" där betoningen ligger på att skapa mening och förståelse.
- Genom samtalet och dialogen kan man ta vara på de lärdomar som redan finns genom att reflektera över dessa, dra slutsatser och skapa ny kunskap.

I samtalet får var och en möjlighet att:

- Utveckla sina egna tankar.
- Ta del av andras tankar och därmed möjlighet till ökad förståelse och vidgat perspektiv.

Förslag på form för samtalet

För att samtalet ska bli så bra som möjligt kan det vara bra att ha följande i minnet:

- Deltagarna förbereder individuellt några minuter frågan skriftlig utifrån det aktuella ämnet. Här ska alla vara tysta!
- Var och en redogör kort för vad den kommit att tänka på. Här har ledaren i uppgift att se till att alla hinner komma till tals.
- Därefter erbjuder ledaren deltagarna att ställa frågor till varandra för att vidareutveckla och tydliggöra sina tankar. Vid behov träder ledaren in mer aktivt i sin roll för att väcka frågor som ska leda samtalet vidare. Här kan ledaren uppmärksamma olikheter och mönster som framkommit.
- Slutsatser och intressanta nya frågeställningar som dykt upp tas till vara.
- Avsluta med "Reflektion från deltagarna".
- Grupper om 5 personer kan vara lagom.

Kommentar

Texten om samtal är klipp och fraseringar för att anpassa till detta material från "Lärande samtal", Hans-Åke Scherp, Karlstad universitet.

3. Inflytande för barn – en möjlighet för både barn och vuxna

En inledande artikel av fil. lic. Elisabeth Arnér

I nästan alla frågor som rör barn i vårt moderna samhälle, ser vi det som viktigt att barnet ska få komma till tals och bli lyssnat på av oss vuxna. Möjlighet till delaktighet och inflytande för alla medborgare är kärnfrågor för ett demokratiskt samhälle. I läroplanen för förskolan, skolans läroplan, FN:s konvention om barnets rättigheter, fortsättningsvis benämnd "Barnkonventionen", poängteras att barnets delaktighet och inflytande ska prioriteras i de dagliga verksamheter där barnet befinner sig. Det är helt enkelt en rättighet som barnet har. Barn befinner sig dock i underordning i förhållande till vuxna, vilket gör frågan komplicerad att diskutera eftersom vuxna ser på barn på så många olika sätt.

I denna artikel kommer fokus att ligga på samspel mellan vuxna och barn som finns inom förskola och skola. Dock kan frågorna naturligtvis även diskuteras av alla dem som i olika sammanhang har med barn att göra. Som en inledning vill jag förmedla en bild av vad som kan ske när ett barn plötsligt får möjlighet att komma till tals utifrån sitt eget initiativ. Exemplet är taget ur ett utvecklingsarbete i Örebro kommun, vars syfte har varit att rent konkret låta barn få göra sin röst hörd i sammanhang som gäller dem inom förskola och skola. Skälet till att utvecklingsarbetet kom till stånd är ett resultat av att 120 sexåriga barn, en i taget, har berättat för mig bland annat att de upplever vuxna som många gånger hindrande för det barnet självt finner meningsfullt. Dessa berättelser kom att bli utgångspunkt för ett mångårigt arbete kring barns och ungas inflytande och fostran till demokrati inom förskola och skola. De som deltog i utvecklingsarbetet var lärare i förskola och i skola.

Arbetet har varit mycket innehållsrikt och mångfacetterat och jag vill här särskilt peka på några intressanta iakttagelser. De vuxna höll med om att de många gånger hade ett hindrande förhållningssätt till barnens initiativ. De hade också uppfattningar om att deras hindrande bemötande var nödvändigt för att kunna hålla ordning. Dock hade de inte reflekterat över vad som skulle kunna hända om de blev mer bejakande i mötet med barnen. Vi jobbade idogt med olika uppgifter för att utveckla kunskap kring det som togs för givet och som man alltid "brukade göra". Ett sådant exempel är följande: Lärarna fick bland annat i uppgift att i stället för att säga "Nej" till det barnen tog initiativ till, i stället säga "Ja", för att iakttä och reflektera över vad som då hände.

Här kommer en av dessa berättelser.

Karins berättelse "Varför får vi det"?

Nedan återges ett utdrag ur Karins berättelse om vad som hände när hon utifrån sin uppgift: Att säga Ja i stället för Nej, gav tillåtelse till barnens egna initiativ.

Karin skriver:

Jag befinner mig ute på vår förskolegård tillsammans med "mina" tio fem-åringar. Det är sen vinter och ganska kallt i luften, dock ingen snö. Regnet har också hållit sig borta en tid, så vad som finns att tillgå i naturmaterial på gården är följande: sand, pinnar, stenar, torrt gräs, torra löv och grus. Lek pågår i många olika delar av gården och några leker den traditionella leken Familj. De bygger ett hus, går till sina jobb, har husdjur och lagar mat med mera. Ett par barn i leken övergår så småningom till att noggrant studera materialet de samlat in till matlagningsleken. Där granskas mest de vackra stenarna och de fina pinnarna. Tankar och idéer börja sjuda:

– "Hur ska vi kunna få dem blanka och rena? Jo! VATTEN så klart!

– "Karin, Karin, snälla, kaaan inte vi få ta ut vatten, snääälla"!

(Karin, tyst tänkande, det är kallt, vantarna blir blöta, händer röda..., men jag har ju min läxa).

– Javisst kan ni få det. Vad ska ni ha vattnet till?

– Vi ska tvätta våra stenar och pinnar.

– Räcker det med en stor hink?

– Men fröken, varför får vi det?????????????

– Jo, jag ska fixa det.

– Va, får vi de?

– Ja!

– Jiiippiiiiii, vi får vatten, vi får vatten...

Vad händer med leken?

Vattnet kommer fram, tvättandet sätter fart, barnantalet växer från tre till fem barn som nu deltar med liv och lust i tvättandet. Stenarna blir blanka, rena och mörkare, likadant är det med pinnarna. Jag blir ombedd att fixa påsar till de rena alstren, sortering efter storlek, mest vacker och så vidare, påbörjas. Så småningom tar föremålen för rengöring slut, men inte avslutas leken inte, nej, nu springer de in i uteförrådet för att hämta koppar, fat, hinkar, spadar m.m. som förvandlar leken till en diskingslek. Några barn letar reda på riktiga diskborstar och andra nöjer sig med våra (måla-med-vatten-ute) penslar. Det diskas och diskas, vattnet skvätter och börjar ta slut, då kommer barnen på idén att man måste ju ha sköljvatten, när man diskat klart. En ny hink plockas fram, vatten fylls i och sedan operation sköljning... Alla har kul, aktiviteten är på topp, samarbetet sprudlar, fler och fler ansluter sig till leken" [...].

Här blir det synligt att öppenheten som läraren visar gentemot barnens initiativ skapar möjlighet till utveckling av den lek som de påbörjat, just genom ens vändande från ett nej till ett ja. Barnen tycks ovana vid att få inflytande över en situation som denna, vilket deras agerande också visar bland annat genom den förvåning som väcks. Barnen tror till en början inte att de hör rätt, menar Karin, när hon svarar Ja på deras fråga. De vill förvissa sig om att detta är möjligt och frågar om och om igen om det är så. När barnen sedan inser att det är ett Ja eller en tillåtelse de fått, sätter en kreativ och inspirerad lek igång som enligt Karin skapar koncentration, glädje och uthållighet för både barnen och henne själv. Det verkade vara spännande för barnen att få tillåtelse att göra det de själva tagit initiativ till vilket öppnade fler samspelsmöjligheter för alla.

Har barn möjlighet att kunna påverka förskolans vardag och har elever möjlighet att kunna påverka skolans vardag?

Har vi vuxna ett intresse av och kunskap om att låta barn/elever komma till tals och få ett reellt inflytande under sin tid i förskola och skola?

Vad skulle lärarnas demokratiuppdrag egentligen kunna innebära för barnen/eleverna men också för lärarna i förskolan och skolan?

Detta är frågor som mejslats fram och diskuterats inom ramen för ovan nämnda utvecklingsarbete. Utgångspunkten är att lärarens arbete med barns och ungas inflytande i förskola och skola enligt läroplanerna ska prioriteras. Eftersom barn enligt lag benämns just "barn" till 18 års ålder, kommer texten att använda det begreppet genomgående.

Många gånger talar vi vuxna om barn som – *barnen är det viktigaste vi har, barnen är vår framtid, barn ska prioriteras och sättas i främsta rummet etcetera*. Detta är uttalanden som kan tyckas självklara och framförs både i pedagogiska sammanhang, inom forskning och i förhållande till att barn är i utsatta situationer på olika sätt. Dessa uppfattningar är naturligtvis allvarligt menade och har en uppriktig innebörd. Dock blir bilden komplicerad om den betraktas utifrån hur vuxna ibland bemöter barn och unga. Det kan handla om att vi ibland "skäller" på barnet när det inte gör som vi säger.

I mina samtal med barn framkom många gånger hur svårt barnet tycker det är när de vuxna skäller och barnet självt inte har förstått varför? En pojke berättar: "*Det är svårt med matte må du tro, men när jag ber om hjälp säger fröken att hon redan flera gånger har sagt hur jag ska göra, men jag förstår ändå inte och då skäller hon på mig.*" Ett annat exempel gäller Kalle som har en lillebror som ibland orsakar irritation hos

vuxna i förskolan. *"Jag brukar säga att det är jag som har gjort det, för att inte frökarna ska skälla på min lillebror. Det är bättre att dom skäller på mig"*. Det är viktigt att man som vuxen dels reflekterar över sin egen roll i mötet med barnet och dels samtalar med barnet om hur hon/han har uppfattat situationen som uppstått. Inte förrän då har vi möjlighet att kunna möta barnet med förståelse och respekt. Om inte barnets röst får höras har vi ingen chans att förstå barnets situation ur hans/hennes egen synvinkel.

Vad betyder begreppet inflytande?

Begreppet inflytande går att tolka på många olika sätt och används också med olika innebörder och termer i forskningssammanhang. Elevinflytande inom ramen för skolan är idag ett etablerat begrepp i pedagogisk forskning. De begrepp som främst förekommer inom forskningen är elevinflytande, elevdemokrati, självbestämmande, medbestämmande, medinflytande, delaktighet och inflytande men också barnets rätt.

Begreppen inflytande och delaktighet används ofta synonymt dels i vissa forskningssammanhang och dels i vardagligt tal i både förskole- och skolsammanhang. Jag väljer dock att använda begreppet inflytande och inte delaktighet eftersom min tolkning av begreppet inflytande handlar om att barnet ska ges möjlighet att påverka sin egen vardag på ett påtagligt sätt. Det innebär att lärare i långa stycken inom både förskola och skola ska kunna utveckla sin planering av innehållet tillsammans med barn och deras idéer och initiativ. Det kan också beskrivas som att ge barnet röst eftersom lärarna i egenskap av att vara vuxna har makt att välja om barnets/elevens röster ska vara hörda och respekteras eller inte.

När det gäller barnets möjligheter till inflytande i förskola och skola, bör man rikta intresset mot både lärare och barn. Å ena sidan handlar det om lärares förhållningssätt när det gäller att ge barnen utrymme och röst. Å andra sidan handlar det om barnets initiativ och möjligheter att utveckla och utforma sina egna redskap för att skapa inflytande. Skälen till att det är betydelsefullt att belysa frågan om barnets rättigheter över huvud taget, har sin utgångspunkt i att dessa befinner sig i underordning och därför inte med självklarhet anses kunna få gehör för eget initiativ.

Läroplanerna för förskola och skola anger hur dessa verksamheter ska bedrivas, därmed blir det möjligt att föra diskussioner kring arbetet i förskola och skola i förhållande till dess mål och intentioner. Barn är också beroende av att vuxna för deras talan. När barnet inte självt ges möjlighet att påverka sin tillvaro blir det helt beroende av att vuxna agerar i dess intresse. Men hur ska lärare ha en chans att veta något om barnets uppfattning om barnet inte tillåts komma till tals?

Fostran och utbildning är en nödvändig väg för att skapa ett demokratiskt samhälle, ett samhälle där varje människa ska ha en röst och samtidigt kunna göra sin röst hörd. För att en demokrati ska kunna fungera, så måste den bygga på att människor strävar efter och inser att vars och ens ansträngning behövs för att en ansvarsfull tillvaro ska kunna skapas. Både barn och vuxna måste ta ansvar för sina handlingar och även ansvara för konsekvenserna av desamma. Jag ser det som angeläget att det skapas en miljö i barnets dagliga liv i förskola och skola så att barnet känner sig ha betydelse och ges inflytande. Det innebär att förskola och skola behöver fun-

gera så att barnet får göra sin röst hörd, få stöd för att ta hänsyn till andra och därmed utveckla respekt för andra. Det handlar om att i vardagen rent praktiskt arbeta med och pröva vad barns inflytande och fostran till demokrati kan innebära.

Ett exempel på detta är följande berättelse från en lärare i förskolan:

”Barnen ska klä på sig och gå ut. Alla är tillsagda att städa. Två pojkar, 5 år gamla, håller på att viska med varandra och dröjer med påklädningen. Jag (läraren) ber dem skynda sig men de fortsätter viska med varandra och ser inspirerade ut. Vad har de nu i kikaren, tänker jag. Då kommer de fram till mig och med vädjande röster ber de att få vara inne och leka i stället. Jag säger blankt nej, det är bestämt att vi ska gå ut på förmiddagarna och då får det bli så. Båda pojkarna ”slocknar”, tappar geisten och sätter sig på varsin stol. Jag tycker plötsligt synd om dem och frågar om de skulle klara att vara inne själva. Jaaa, säger de, plötsligt upplivade, vi kan städa också när vi är färdiga. Okej då säger jag. De blir överlyckliga och klarar galant av att ta ansvar för situationen, vilket blir synligt när förmiddagen är över. Tänk om jag inte hade givit dem denna möjlighet?”

Det visade sig i min studie att ju mer gehör och respekt barnen fick från lärarna för sina initiativ, dess större ansvar tog barnen för sina aktiviteter och för varandra. Lärarna visade helt enkelt vägen till en generös samvaro grundad på tillit. Här blev samtalen med barnen en värdefull väg för lärarna att förstå barnens strävan efter en meningsfull tillvaro. Samtalen gjorde också barnen intresserade av och uppmärksamma på konsekvenserna av ett större inflytande. Barnens uppskattning av samtalen med de vuxna var påtaglig. En avgörande faktor för att detta ska kunna göras möjligt är dock hur de vuxna ser på barn i förhållande till inflytande och demokrati.

Barnperspektiv och barnets eget perspektiv

För att förstå hur barn ska kunna ges inflytande eller få inflytande vill jag fördjupa vad begreppet barnperspektiv skulle kunna vara. Barnperspektiv och barnets rättigheter har kommit att fokuseras i både praktisk pedagogik och politiska beslut. Det handlar om ett sätt att vända blicken mot barns (en minoritetsgrupps) intressen, förutom att tillvaron behöver betraktas från olika perspektiv för att kunskap ska kunna utvecklas. Man kan ställa sig många frågor kring det uppmärksammade begreppet barnperspektiv. Är vårt samhälle uppbyggt så att barn har en chans att komma till tals? Utgår vuxna från ett barnperspektiv i de sammanhang då de har med barn att göra? Försöker vuxna intressera sig för det som är viktigt ur barns egen synvinkel? Vad betyder det egentligen att se ur barns synvinkel och stämmer vuxnas tankar med barns uppfattningar?

Barn och unga benämns ”barn” upp till 18 års ålder enligt lag och enligt Barnkonventionen. I forskningsrapporter som diskuterar frågan om barnperspektiv menar man att begreppets innebörd ofta är mångtydigt och diffust. Sammanfattningsvis kan begreppet barnperspektiv beskrivas på skilda sätt. Dels att man som

vuxen ser till "barnets bästa" och att man sätter barn i centrum, med andra ord *Vuxnas perspektiv på barn*, som också benämns det generella barnperspektivet. Dels att man försöker se och förstå något ur barnets egen synvinkel som också benämns Barns perspektiv på den egna tillvaron. En väg Till vuxna att komma nära barns eget perspektiv är genom samtal med dem. Förutsättningen för att närma sig och kunna förstå barnets perspektiv kräver nära samspel med barnet men också att betrakta dem och bemöta dem som viktiga informanter. Det är således betydelsefullt att skilja på begreppen *barnperspektiv* och *barnets eget perspektiv*. När man talar om barnperspektiv handlar det om hur vuxna ser på barns situation. Men då man talar om barnets eget perspektiv är det barnens egna föreställningar om sina liv det handlar om. Skillnaden mellan dessa båda begrepp blir tydlig när man ger sig tid att samtala med barn och försöker förstå deras tankar och reflektioner om tillvaron. Möjligheten för vuxna att förstå barns perspektiv gynnas av dessa samtal. Vad som då kommer att visa sig är att barns perspektiv kan se mycket olika ut beroende på bland annat barnets olika villkor och erfarenheter. Barn söker mening med sitt liv på precis samma sätt som vi vuxna och det är angeläget att barn också upplever sin situation som meningsfull.

Jag vill här ge ett exempel på den kunskap lärare kan få om barns egna perspektiv genom att låta dem komma till tals i situationer som i högsta grad berör dem.

Så här berättar en lärare om vad som hände när han tog reda på mellanstadieelevernas uppfattningar om sina egna utvecklingssamtal:

"Vi stod inför att ha utvecklingssamtal med våra mellanstadieelever. Vi kolleger tycker att det är ganska krävande, på så sätt att det är mycket att både förbereda och efterarbota och sen är det också samtalen i sig... I ett utvecklingsarbete om elevers inflytande där jag deltagit så uppstod diskussioner kring bland annat allt arbete vi lärare lägger på denna uppgift. Då kom frågan från seminarieledaren: "Vad säger era elever om utvecklingssamtalen?" Vi förklarade att det brukade fungera hyfsat bra för det mesta, men som sagt, samtidigt ansträngande. Då kom frågan igen: "Jo, men vad säger era elever om utvecklingssamtalen?" I det läget kände jag mig tveksam, egentligen visste vi inte så mycket om vad eleverna själva hade för uppfattning, vi hade faktiskt inte frågat dem. Vår uppgift till gången därpå blev att fråga eleverna, en i taget, om hur de såg på sina egna utvecklingssamtal. Resultatet blev för mig häpnadsväckande. Det visade sig att ingen av eleverna såg fram emot dessa samtal. Skälen till detta var flera, men som helhet kan sägas att ett utvecklingssamtal för eleverna tycktes vara förenat med risker. Det var allt ifrån att "mamma" eller "pappa" sa något som eleven inte tyckte att hon/han skulle säga, eller att läraren tog upp något som var svårt att förstå, eller att man kände sig otillräcklig i största allmänhet. Eleverna tyckte också att det var svårt att säga något för egen del".

Här är det intressant att fundera över och diskutera hur meningsfulla utvecklingssamtalen tycks vara för barnen själva. När barnen fick möjlighet att ha synpunkter på sina egna utvecklingssamtal visade det sig att de hade många goda idéer om hur samtalen skulle kunna göras mer meningsfulla för alla.

Eftersom vuxna naturligt utgår från sitt vuxna perspektiv så måste en ansträngning till för att välja och sedan upprätthålla ett barnperspektiv, men också för att kunna närma sig och förstå barns egna perspektiv. Möjligen kan vi inte helt och hållet lära oss förstå barns olika perspektiv men med samtalets hjälp mellan vuxen och barn går det att komma en bit på väg när det gäller att se med det enskilda barnets ögon, det vill säga det enskilda barnets perspektiv. Barn bör ses som lika mångbottnade som vuxna, skillnaden är att de inte har hunnit få vuxnas erfarenheter, å andra sidan har många vuxna för länge sedan lyckats glömma de erfarenheter de gjorde som barn. Barn kommer ifrån olika samhällsklasser och miljöer, de har olika syn och olika erfarenheter. Barns perspektiv är således inte detsamma för varje barn. Avgörande för vuxnas bemötande av barn är hur vi som vuxna ser på barn och vilken maktposition och över/underordning detta kan synliggöra.

Maktperspektiv

Om vi bättre skall förstå barnets perspektiv så behöver vi vuxna försöka röna ut våra egna förgivettaganden som också innefattar vår egen syn på barn och barndom.

Även om den barnsyn som kommer till uttryck i Barnkonventionen är en viktig ledstjärna och uttryck för nya betraktelsesätt, finns många olika perspektiv på barn företrädare i samhället och det råder långt ifrån enighet om vad som är det bästa för barnet. I vuxenvärlden finns politiska kontroverser mellan olika politiska partier, vetenskapliga kontroverser mellan olika ämnesföreträdare och vetenskapliga skolor samt konflikter mellan professionella och lekmän. Bland föräldrar finns en mängd olika uppfattningar om vad som karaktäriserar bra uppväxtvillkor för barn. I vårt samhälle anses den överordning vuxna har i förhållande till barn, vara den minst ifrågasatta. De vuxna har ett självklart företräde då det gäller att tolka verkligheten. Detta grundar sig på deras formella makt, fysiska storlek och styrka men också på en kunskaps- och erfarenhetsgrundad auktoritet.

Hur skall barns kunskap och erfarenhet kunna tas tillvara och ses med respekt från vuxna?

Om vuxnas auktoritet och mångåriga erfarenheter är det som alltid skall räknas kommer barn aldrig att få en chans till ett reellt inflytande i samhället och samhället missar en hel grupps erfarenheter och tankar. Vi behöver ställa oss frågan om vi verkligen vill se barn som fullvärdiga medborgare i vårt samhälle?

Punktueellt och relationellt perspektiv

Tidigare forskning undersökte på vilket sätt vi kunde anpassa barn till samhället och på vilket sätt de socialiserades in i samhällets kultur. Idag ägnar man sig i stället alltmer åt frågor om hur barn skapar mening, hur inflytande kan stimuleras men också åt kunskap som synliggör vuxnas förståelse för sitt eget agerande gentemot barn. Vad skulle kunna gynna vuxnas möjligheter att betrakta barnet som jämlikt, med samma värde som de vuxna?

Relationer mellan människor utgör en grund för att vi ska kunna förstå både oss själva och andra. Här vill jag berätta om Kalle 6 år, som jag mötte i samtal och som av lärare i förskoleklassen bedömdes som "jobbig".

Jag besökte en sexårsgrupp i en förskoleklass där jag i samtal med Kalle 6 år, fick reda på hur han själv såg på sin situation. Kalle var stor till växten och enligt läraren ett barn som ofta var inblandad i konflikter och ansågs jobbig för de vuxna. Han var mycket engagerad och vi samtalade länge om det som han för tillfället tänkte på. Han berättade om sitt liv hemma och på "lekis" och visade vid flera tillfällen att han inte alls var intresserad av att sluta samtalet. Till sist frågade jag honom om han tyckte någonting var jobbigt på lekis. Han suckade och sa att det var jobbigt när de andra pojkarna bråkade. När det hände brukade han försöka att gömma sig på olika sätt, men om han inte hann det så gav han sig in i konflikter med de andra. Han sa: *"Då gör det så ont här inne (la handen mot sitt bröst) och då kan jag inte hjälpa att jag blir så arg så att jag vill slå dom andra."* Jag uppfattade det som att han egentligen var kapabel att se sina egna problem och försökte göra något åt dem men utan resultat. Det hör till saken att läraren inte alls visste eller hade tänkt på att Kalle reflekterade över sig själv och sina problem, hon uttryckte endast att han var "jobbig". När jag resonerade med både Kalle och de andra barnen om eventuella lösningar på problemen de pratade om, togs de vuxna alltid i försvar och barnen förklarade varför de vuxna av olika skäl inte kunde förstå eller hjälpa dem.

Enligt mitt sätt att se finns det mycket att diskutera kring hur barn själva ser på de problem som kan uppstå i vardagen. Vad behöver vi vuxna ha kunskap om för att utveckla intresse för barnets situation och funderingar? Här finns mycket att förstå och att lära.

Moira von Wright (2000) har analyserat vad en lärares blick ser och uppfattar av enskilda barn beroende på vilket perspektiv läraren utgår ifrån. Hon visar på den skillnad som finns genom att jämföra ett punktuellt perspektiv med ett relationellt perspektiv. Att utgå från ett punktuellt perspektiv betyder att läraren har en bestämd uppfattning om barnet, vilket innebär att hon/han ser att barnet är på ett visst sätt oavsett vilka villkor och processer som barnet befinner sig i. Läraren ser sig då inte heller som ansvarig för det som sker i ett samspel med barnet utan förlägger ansvaret till barnet självt (Han är sån!). Om läraren i stället utgår från ett relationellt per-

spektiv ser hon det öppna barnet som hela tiden samspelar med sin omgivning och förändras utifrån de villkor barnet finns i. Det är samspel som bygger på och präglas av aktuella omständigheter och händelser här och nu.

För att kunna se det föränderliga barnet, vilket möjliggörs genom ett relationellt perspektiv, blir det viktigt för läraren att närma sig barnets eget perspektiv eller barnets egen uppfattning av sin situation. För att utveckla ett relationellt perspektiv i mötet med barn måste den vuxne se barnet som lika viktig som sig själv. Det betyder att den vuxne ser sig själv som delaktig i och ansvarig för hur samspelet med barnet utfaller. Ett punktuellt perspektiv öppnar således inte för de samspelsmöjligheter som ett relationellt perspektiv gör. Jag vill understryka att vi vuxna naturligtvis också förändras hela tiden beroende på de villkor vi befinner oss i och vilka möten med andra vi erfar.

Avslutande reflektioner

Man talar idag om att föräldrars syn på barn i Sverige är mer barncentrerat och demokratiskt än tidigare generationers mera auktoritära inställning. Barnkonventionens formuleringar uttrycker ett liknande synsätt. Det innefattas i princip om barnets bästa, om vikten av att lyssna till barnet, om dess rätt till liv och utveckling samt varje barns rätt att utan diskriminering få ta del av sina rättigheter.

Avsikten med det utvecklingsarbete jag beskrev inledningsvis var att undersöka om barnet skulle kunna ges en reell möjlighet till inflytande i sin egen vardag i förskola och skola. Det går att se både möjligheter och hinder för att barnet ska kunna ges ett sådant inflytande. Det har visat sig att om lärare väljer att utgå från ett relationellt perspektiv och vill kunna hålla det levande, så krävs ett pågående reflekterande och en uppmärksamhet på det egna bemötandet av barnen. Den vuxne ser sig då själv som delaktig i hur samspelet med barnet utvecklas.

Bland politiker, kommunalt ansvariga och lärare finns ett intresse av hur det ska kunna gå till att utveckla och förändra förskola och skola och skapa insikter kring inflytande och demokrati både för dem själva och för barnen. Enligt mitt sätt att se är vuxnas syn på barnet och barnets möjligheter till inflytande många gånger odiskuterade frågor inom förskola, skola och andra offentliga miljöer. Även om lärare har barnen framför ögonen hela dagar är det inte säkert att frågan om demokrati och inflytande har lyfts och diskuterats.

Min uppfattning är att barn inte ses som lika viktiga eller fullvärdiga som vuxna anser sig vara. Jag vill mena att ett av de vägande skäl som ligger till grund för denna uppfattning har att göra med att barns underordning är minst ifrågasatt i vårt samhälle och därmed är den möjligen också minst diskuterad. Vi utvecklas alla i relation och i samspel med andra och har ett ömsesidigt utbyte av varandra. Vi människor söker också ständigt mening med tillvaron oavsett om vi är barn, vuxna eller gamla.

Om barnet ska få ett verkligt inflytande över sin vardag är det helt beroende av lärarnas förhållningssätt och kunskap.

Det krävs helt enkelt en ständig ansträngning för att hålla både barnperspektiv och kunskap levande i mötet med barnet.

Det räcker dock inte att säga Ja till det barn vill för att de ska lära sig innebörden av demokrati. Barn har alltid sina skäl att agera och välja att göra som de gör – men vi vet nästan ingenting om de skälen. I samtal mellan barnet och den vuxne går det att hitta en genuin grund till större förståelse. Ett gott samtalsklimat har stor betydelse för relationen mellan barnet och den vuxne. Det leder till en större respekt från både barnets och den vuxnes sida.

Under utvecklingsarbetets gång har många diskussioner förts kring barn som människor i förskola och skola. Betoningen på barnet som människa kan ge en dimension som kan gynna synen på barnet som fullvärdigt. Det blir i det perspektivet viktigt att inte ge barnet ett mindre värde än vuxna. Barnet ska inte heller behöva uppleva sin underordning på ett negativt sätt i relation till vuxna.

Hade barn varit de viktigaste vi har eller åtminstone lika viktiga som vi, hade troligen vårt bemötande av barn problematiserats än mer och frågan skulle ha prioriterats inom alla samhällsområden där barn finns med.

Referenser

- Arnér, Elisabeth (2006): *Barns inflytande i förskolan – problem eller möjlighet för de vuxna*. En studie av ett utvecklingsarbete och dess betydelse för att förändra ers förhållningssätt till barns initiativ. Licentiatavhandling vid Pedagogiska institutionen, Örebro universitet 3.
- Arnér, Elisabeth & Tellgren, Britt (2006): *Barns syn på vuxna – Att komma nära barns perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Colnerud, Gunnel & Hägglund, Solveig, red (2004): *Etiska lärare – moraliska barn*. Forskning kring värdefrågor i skolans praktik. Linköping: Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap. LiU-PEK-R-242.
- Forsberg, Eva (2000): *Elevinflytandets många ansikten*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala Studies in Education, 93.
- Näsman, Elisabet (1995): Vuxnas intresse av att se med barns ögon. I Lars Dahlgren & Kenneth Hultqvist, red: *Seendet och seendets villkor* s 279–304. Stockholm: HLS Förlag.
- Qvarsell, Birgitta (2003): Barns perspektiv och mänskliga rättigheter. Godhetsmaximering eller kunskapsbildning? *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8(1–2), s 101–113.
- Schiratzki, Johanna (2002): *Barnrättens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Sigsgaard, Erik (2003): *Utskälld*. Stockholm. Liber.
- SOU 1997:116. *Barnets bästa i främsta rummet*. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige. Stockholm: Socialdepartementet.
- Tellgren, Britt (2004): *Förskolan som mötesplats. Barns strategier för tillträden och utslutningar i lek och samtal*. Örebro universitet, Pedagogiska institutionen. Licentiatavhandling, 2004:2.
- von Wright, Moira (2000): *Vad eller Vem. En pedagogisk rekonstruktion av G. H. Meads teori om människors intersubjektivitet*. Göteborg: Daidalos.
- Örebro kommun (2007): *Dokumentation av utvecklingsarbetet inom förskola och skola åren 2000–2007*

4. Förslag på aktiviteter att samtala kring.

Aktivitet 1–14.

Aktivitet 1. Förstå barndomen

Syfte: Att minnas vår egen barndom och att våra egna erfarenheter kan hjälpa oss i vårt arbete för och med barn.

Aktivitet 2. Förväntningar

Syfte: Ställa in sig på syftet med seminariet.

Aktivitet 3. Vad är ett barn?

Syfte: Att tydliggöra att ”barn” inte är en homogen grupp.

Aktivitet 4. Vad karaktäriserar ett barn?

Syfte: Att tydliggöra att ”barn” inte är en homogen grupp.

Aktivitet 5. Ordspråk om barn

Syfte: Att påminna om hur olika kulturer ser på barndomen och att förstå de existerande idéerna om barndom när man talar om barnets delaktighet.

Aktivitet 6. Orättvist behandlad av vuxna

Syfte: Att försöka ”känna in” ett barnperspektiv och förstå vikten av att ha inflytande.

Aktivitet 7. Ordens betydelse

7.1 Att definiera begreppen ”deltagande”, ”delaktighet” och ”inflytande”

7.2 Att definiera begreppet ”barnperspektiv”

Syfte: Att klargöra hur vi kan ha olika syn på ords betydelse och att påminna om att vi i samtal och texter bör säkerställa oss om vad vi egentligen menar.

Aktivitet 8. Varför ska barn vara delaktiga/ha inflytande?

Syfte: Visa på fördelar med inflytande samt tydliggöra att delaktighet är en mänsklig rättighet.

Aktivitet 9. Rätten att komma till tals

Syfte: Att tydliggöra att barn har rättigheter.

Aktivitet 10. Vilka frågor rör barn?

Syfte: Att tydliggöra att nästan alla frågor rör barn.

Aktivitet 11. Olika sätt att involvera barn. Hur gör ni nu, när ni involverar barn?

Syfte: Att reflektera utifrån tidigare erfarenheter och vad jag lärt mig under workshopen.

Aktivitet 12. Skapa en arbetsdefinition för barnets deltagande/delaktighet/inflytande i varje speciell situation

Syfte: Att tydliggöra hur viktigt sammanhanget är.

Aktivitet 13. Vilka barn diskrimineras idag i kommunen?

Syfte: Att visa att barn diskrimineras av olika skäl och att ålder kan i sig vara en diskrimineringsgrund.

Aktivitet 14. Riktlinjer för barns delaktighet

Syfte: Att utröna vilka faktorer som ger kvalité och meningsfullhet i barns delaktighet.

Aktivitet 1. Förstå barndomen

Syfte: Att minnas vår egen barndom och att våra egna erfarenheter kan hjälpa oss i vårt arbete för/med barn.

Genomförande

1. Be deltagarna att rita en bild från sin barndom – individuellt.
2. Var och en presenterar den egna bilden. Övriga i gruppen ges möjlighet att ställa frågor.

Kommentar

- Lyft något generellt.
- Aktiviteten lämpar sig bäst med få deltagare. Den kan dra upp dåliga minnen. Fundera på det innan du väljer denna aktivitet.
- Hänvisa gärna till skönlitteratur du känner till och som passar här.

Reflektion från deltagarna

- Lärdomar att ta vara på.
- Exempel på kommentarer från deltagare:
"förde gruppen samman", "visar på olika sätt att beskriva sin barndom"

Aktivitet 2. Förväntningar

Syfte: Ställa in sig på syftet med seminariet.

Genomförande

Be deltagarna att besvara följande frågor.

1. Varför är du här? Vad vill du ska hända?
2. Vad vill du inte ska hända?
Svara i plenum – skriv nyckelord på blädderblock.
3. Presentera programmet. Jämför med förväntningarna. Visa på likheter och olikheter. Koppla till syfte och mål.

Kommentar

- Genom att redan från inledningen praktisera ett deltagande arbetssätt blir det lättare att genomföra kommande samtal om barnets delaktighet.
- Listan med vad som inte ska hända, kan bli en gemensam lista av regler för dagarna.

Reflektion från deltagarna

- Spara listan till slutet av dagen som eventuell uppföljning.

Aktivitet 3. Vad är ett barn?

Syfte: Att tydliggöra att ”barn” inte är en homogen grupp.

Genomförande

När vi talar om ett barn. Vem talar vi faktiskt om? Begreppet ”barn” innebär många olika saker för olika människor i olika sammanhang.

1. Be deltagarna att var och en skriva sin definition av ordet ”barn” på ett papper.
2. Samla in pappren och dela åter ut dem till deltagarna, så att man får någon annans papper.
3. Be deltagarna att läsa upp det som står på det papper de fått.
4. Sätt upp pappren.
5. Identifiera några vanligt förekommande beskrivningar.

Reflektion från deltagarna

Kommentar

- Svaren blir ofta stereotypa; en människa under 18 år.
- *Artikel 1* i Barnkonventionen beskriver att barn är människor under 18 år om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet.
- Barnets liv före födelsen nämns inte i konventionstexten med undantag av ett tillfälle – i konventionens inledning nionde stycket, där 1959 års Förklaring om barnets rättigheter uppmärksammas: ...”en är barnet på grund av sin fysiska och andliga omogenhet behöver särskild omvårdnad och särskilt skydd, även juridiskt, såväl före som efter födelsen”.
- Indirekt kan man eventuellt säga att det ofödda barnet nämns i *Artikel 24:d*, där det står att konventionsstaterna ska ”säkerställa tillfredställande hälsovård för mödrar såväl före som efter förlossningen”.

- I UNICEF:s Handbok om Barnkonventionen kan du läsa mer om Artikel 1 under rubriken ”Barndomens början enligt denna konvention” och hur länder förhåller sig till barnets liv före födelsen.

Reflektion från deltagarna

Aktivitet 4.

Vad karaktäriserar ett barn?

Syfte: Att tydliggöra att ”barn” inte är en homogen grupp

Genomförande

1. Be deltagarna lista på blädderblock olika benämningar på människor under 18 år. Både vad vi säger till personerna och om dem.
2. Låt grupperna presentera sina listor
3. Välj ut några av benämningarna och be deltagarna att fundera på vad som karaktäriserar dessa
4. Tror ni att det finns sociala eller geografiska grupper i Sverige/i andra länder som tycker annorlunda?

Kommentar

■ Punkt 1

Deltagarna skriver på blädderblock/grupp. Exempel som brukar noteras är tonåring, baby, ung kvinna/man, flicka/pojke, yngling, minderårig, unge, spädbarn, skolbarn, rackarunge, högstadieelev och så vidare.

■ Punkt 3 och punkt 4

Beroende på gruppens storlek kan varje grupp tilldelas 2–3 benämningar att beskriva lite noggrannare

Det beror på sammanhanget vad som karaktäriserar ett barn.

Människor kan ha olika barndom. Ordet barn har olika innebörder för olika vuxna i olika sammanhang. Fråga till exempel: När blir en baby ett barn? När blir en tonåring en ung kvinna/man? När är ett barn ett barn eller en unge?

- Barn är en bred och varierad grupp. Även barn i samma ålder kan ha helt olika förutsättningar beroende på kultur, kön, var man bor och så vidare. Jämför! Barn-
domen kan se väldigt olika ut
- *Aktivitet 4* tydliggör också att vi också måste se noga till sammanhang, det räcker inte med ”en människa under 18 år” Frågan Vad karaktäriserar ett barn? vidgar perspektiven.
- Påpeka att vi återkommer till denna aktivitet senare.

Reflektion från deltagarna

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Aktivitet 5. Ordspråk om barn

Syfte: Att påminna om hur olika kulturer ser på barndomen och att förstå de existerande idéerna om barndom när man talar om barnets delaktighet.

Genomförande

1. Be var och en att på ett papper skriva ned ett ordspråk som relaterar till barn och sätta upp detta.
2. Analysera i plenum vad dessa ordspråk avslöjar om attityden till barn och barndom.
3. Diskutera i vilken grad föreställningar om barndom bestäms av samhälle och kultur.

Kommentar

- **Punkt 1**
Alternativt dela ut några väl valda ordspråk – både med svenskt och med internationellt ursprung.
- Ordspråk reflekterar ofta kulturella idéer och attityder. Det finns många ordspråk att välja på nätet.

Exempel på ordspråk

- Man kan inte piska in något i barn, men man kan smeka fram mycket ur dem. *Astrid Lindgren*
- Vi kan inte skänka barnen framtiden, men vi kan ge dem nuet. *Kathleen Norris*
- Barn är jordens levande blommor. *Maksim Gorkij*
- Barn börjar med att älska sina föräldrar. Efter en tid dömer de dem. Sällan, om någonsin, förlåter de dem. *Oscar Wilde*
- Barn får de smulor vi andra, som har makten, bestämmer att de skall ha. *Ingeborg Briigger*
- Sådan fader sådan son. *Okänd*
- Barn är bambuskott. *Okänd*
- Din vilja hänger i en grantopp. *Okänd*

- Good children listen to their mothers, good students listen to their teachers. *Okänd*
- Bend a piece of iron while it is still hot. *Okänd*

Reflektion från deltagarna

Aktivitet 6.

Orättvist behandlad av vuxna

Syfte: Att försöka ”känna in” ett barnperspektiv och förstå vikten av att ha inflytande.

Genomförande

Be deltagarna att tänka på en händelse i sin barndom.

1. Tänk på en händelse i din barndom då du blev orättvist behandlad av vuxna.
  - a. Hur gammal var du?
  - b. Vad hände?
  - c. Hur kände du?
  - d. Vad tror du fick dig att känna det du kände?
2. Berätta för varandra i gruppen. Välj en berättelse inom gruppen som ni berättar högt för övriga deltagare.
3. Analysera svaren i steg 2.
  - a. Vad är det som gör att man tycker att man blivit orättvist behandlad?
  - b. Vilka känslor uppstår när man blir orättvist behandlad?

Skriv på blädderblock.

Kommentar

- Tala om från början att någon i varje grupp ska berätta högt. I denna aktivitet är det viktigt att seminarieledaren håller fokus. Denna aktivitet kan skapa starka känslor. Det är viktigt att ha en beredskap för detta.
- Alternativ om man är många deltagare: Besvara 1a, 1b, 1c och 1d utan att berätta för övriga deltagare. Redovisa svaren på frågorna i steg 3 för varandra.
- **Punkt 3a**
De vanligaste svaren är:
  - Jag blev ej lyssnad på, inte trodd, inte respekterad.
  - Jag hade ingen valmöjlighet.
  - Jag hade ingen möjlighet att komma till tals och förklara, blev ignorerad.
- Många deltagare vittnar om att händelsen sitter i kanske till och med 40 år senare. Det är ofta en intressant insikt för deltagarna.

■ Punkt 3b

Vanliga svar är: Ilska, frustration, revansch, tappar självförtroendet.

Reflektion från deltagarna

Aktivitet 7. Ordens betydelse

7.1 Att definiera begreppen "deltagande", "delaktighet" och "inflytande"

Syfte: Att klargöra hur vi kan ha olika syn på ords betydelse och att påminna om att vi i samtal och texter bör säkerställa oss om vad vi egentligen menar.

7.1 Genomförande

Fler och fler organisationer, Barnombudsmannen, Sveriges regering och så vidare talar om barns deltagande/delaktighet/inflytande men talar vi om samma sak? Vad exakt är barns deltagande/delaktighet/inflytande? När vi talar om barnets rättigheter använder vi oss av olika ord:

"Barnets deltagande"

"Barnets delaktighet"

"Barnets inflytande"

1. Vilket ord använder du dig av när du refererar till Barnkonventionen och vad betyder det ordet för dig? Skriv på ett papper.
2. Byt papper inom gruppen. Läs upp vad ni skrivit och samtala kort om detta.
3. Sätt upp gruppens papper. Redogör för resultatet.
4. Notera likheter och olikheter.
5. Hur går barnets möjligheter att vara delaktiga ihop med det som vi tidigare beskrivit karaktäriserar barn? Se Aktivitet 4.

Kommentar

Punkt 1

- *Artikel 12* i Barnkonventionen använder inget av orden deltagande, delaktighet, inflytande. "Konventionsstaten ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse allt efter barnets ålder och mognad..."
- "De rättigheter som uttrycks i *Artikel 12* ger inte rätt till självbestämmande utan handlar om att delta i besluten." (UNICEF:s handbok om Barnkonventionen)

- *Artikel 13:* Barnet ska ha rätt till yttrandefrihet... söka, motta och sprida information och tankar av alla slag...
- I Barnkonventionen används orden "aktivt deltagande" i *Artikel 23*. Vi bör inse att det inte finns en entydig definition, det beror på sammanhang, uppgift, barns önskemål, barns mognad och många andra faktorer vad det kommer att betyda i praktiken
- Svenska Akademiens ordbok

Delta	= medverka, vara närvarande
Delaktig	= inblandad, ha del i, vara medskyldig
Inflytande	= påverkan

Punkt 5

- Troligtvis påvisas en konflikt mellan hur vi vill se på barnets inflytande fungera och de egenskaper vi tillskriver barndomen. Jämför med aktivitet 4. Denna aktivitet visar också att det är viktigt att utgå från barnets/barnens kapacitet ("Allt efter ålder och mognad") och de vuxnas ansvar att stödja barnen.
- Lyft det som inte går ihop? Till exempel att det är lätt att indoktrinera och manipulera barn, de är otåliga och oerfarna. Det förefaller svårt att involvera barn! En slutsats är att det är svårt att ge en definitiv universell definition på vad delaktighet är, därför att man måste se till sammanhanget, där barnets delaktighet äger rum och vilken fråga det handlar om. Roller och kunskaper mellan vuxna/barn måste klargöras.

Om de vuxna tar ansvar för att "bena ut" omständigheterna blir allt mycket mer möjligt.

Reflektion från deltagarna

7.2 Att definiera begreppet ”barnperspektiv”

Att definiera begreppet ”barnperspektiv”

Vi har försökt oss på att beskriva vad vi anser att ett barn är det vill säga den vuxnes syn på barn/barnet och/eller samhällets syn på barn/barnet.

Om vi vill förverkliga Barnkonventionen måste vi föra in ett barnperspektiv. Ordet ”barnperspektiv” använder vi oss av i många sammanhang – och åter igen utan att definiera vad vi egentligen menar.

Genomförande

1. Be deltagarna att fundera över ordet ”barnperspektiv”. Vad betyder det för dig?
2. Skriv på ett papper din definition.
3. Sätt upp pappren – jämför.

Kommentar

- För att kunna verka för barnets bästa måste vi också ta in barnets eget perspektiv på sig själv, på andra barn, på vuxna och på samhället.
- Rädda Barnen menar att det inte är ett barnperspektiv om inte barnet har fått komma till tals.
- Enligt art 12 och 13 har barnet rätt att komma till tals, vi måste lyssna på dem och vi måste ta hänsyn till deras åsikter allt efter deras ålder och mognad.
- *”Att kombinera vetenskap och beprövad erfarenhet (det vill säga vedertagna kunskaper om barn) med att låta barn själva komma till tals är, enligt vår mening, en önskvärd metod för bedömning av vad som är barnets bästa.”* (Ur Barnkommitténs huvudbetänkande: *Barnets bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter förverkligas i Sverige*. SOU 1997:116)
- Sou 2001:72 sid 92–101 belyser begreppet ”barnperspektiv” i kapitlet ”Med fokus på barnperspektivet”.
- ”Det problematiska barnperspektivet” 5-poängskurs för magister- och forskar-studerande hösten 2004, Stockholms universitet. Christina Wahlund Nilsson diskuterar begreppen barnperspektiv, barnets perspektiv samt begreppet barn-rättsperspektiv.

Reflektion från deltagarna

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Aktivitet 8. Varför ska barn vara delaktiga/ha inflytande?

Syfte: Visa på fördelar med inflytande samt tydliggöra att delaktighet är en mänsklig rättighet

Genomförande

1. Be deltagarna att skriva ned minst 3 skäl till varför barn ska vara delaktiga/ha inflytande på ett papper
2. Var och en läser upp sitt svar och sätter upp det på tavlan
3. Be deltagarna att jämföra och eventuellt gruppera svaren
4. Seminarieledaren kommenterar och summerar svaren

Kommentar

Tillsammans bör man komma fram till att:

■ Det är bra för samhället:

Varje generation måste upprätthålla demokratin på nytt.

Demokratin vidgas om vuxna respekterar och är mottagliga för de minderåriga medborgarnas åsikter och förslag. Genom att delta i beslutsprocesser tillägnar sig barn också demokratins grunder, såsom respekt för allas lika värde.

Barn är medborgare i Sverige. Barnkonventionens rättigheter kompenserar delvis barnets brist på rösträtt genom den rättighet som uttrycks i *Artikel 12*.

De grundläggande fri- och rättigheterna – av särskilt intresse är yttrandefriheten – gäller varje medborgare oavsett ålder. Detsamma gäller fri- och rättigheterna i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, som också är nationell lag i Sverige.

Andra svenska lagar ger barn och unga vissa formella rättigheter till inflytande: till exempel kommunallagen, skollagen, plan- och bygglagen, arbetsmiljölagen, miljöbalken och socialtjänstlagen, lagen mot diskriminering och annan kränkande behandling. Dessa lagar ger alla stöd för inkludering av barn och unga i beslut. Men det är inte tillräckligt. Lagstiftningen behöver ständigt ses över och omarbetas för att öka barns och ungas möjligheter till inflytande.

■ Det är bra för barnen

Att ge barn – såväl som vuxna – inflytande har inverkan på människans liv och på självkänslan.

Här kan man påminna om aktiviteten "Orättvist behandlad" som genomförts tidigare och vilka spår sådana erfarenheter lämnar och som "sitter i" i många år.

■ **Det är bra för besluten**

Barn har unik kunskap om sin egen situation. Om de får inflytande över politiska beslut bidrar deras kunskaper till att besluten blir mer välgrundade och får större legitimitet. Barn och vuxna möts och diskuterar viktiga frågor/lär av varandra.

■ **Det är en mänsklig rättighet**

Påminn om det är en rättighet för barn att vara delaktiga även om det inte framkommit. Påminn om att rättighetsaspekten räcker som argument och att övriga skäl för barns deltagande kan bidra till att påverka andra och övertyga dem.

Reflektion från deltagarna

Detta leder över till seminariets första kortföreläsning om mänskliga rättigheter med utgångspunkt från *Artikel 12* i Barnkonventionen.

Aktivitet 9. Rätten att komma till tals i frågor som rör barnet Art 12

Syfte: Att tydliggöra att barn har rättigheter.

Genomförande

1. Denna aktivitet är mer en kort föreläsning. För att få med deltagarna kan det vara bra att göra avbrott och låta deltagarna reflektera

Föreläsning

Barn har rättigheter.

Deltagande liksom andra rättigheter i Barnkonventionen är ingen gåva från vuxna utan en plikt Till vuxna att verka för.

Artikel 12 är en av huvudprinciperna. Barn är aktörer som kan kräva sina rättigheter.

Även *Artikel 13* är viktig – rätten att uttrycka sina åsikter, rätten att söka, motta och sprida information. Om barn inte får information kan de inte delta på ett meningsfullt sätt.

Artikel 14 handlar om tanke- samvets- och religionsfrihet och är för många en kontroversiell artikel.

Artikel 15 handlar om föreningsfrihet

Artikel 17 handlar om barns rätt tillgång till information

Att barn har rättigheter att komma till tals i frågor som rör den är inget nytt.

Efter 1948 års deklaration om mänskliga rättigheter formulerades flera konventioner om mänskliga rättigheter. De omfattar alla människor – även barn. I förordet till konventionen om barnets rättigheter refereras till olika fördrag. Dessa fördrag innehåller rättigheter för barn som skyddsbehövande i till exempel väpnade konflikter, barnarbete och så vidare. Barnen beskrivs som objekt. Det nya med Barnkonventionen är att barn är aktiva – subjekt – dock i behov av skydd då de är i en mer sårbar situation än vuxna – både lagligt, politiskt och utvecklingsmässigt.

Det är inte något nytt med barns deltagande. Barn har deltagit i flera viktiga politiska händelser, men dessa har knappt blivit dokumenterade – därför att historiens

skrivs av vuxna. Ett omskrivet exempel är dock demonstrationerna i Soweto i Sydafrika 1976, när elever protesterade mot att undervisningen skulle ske enbart på afrikaans eller engelska. Barnkonventionen ger barnet rätt att delta – nu är det en rättighet. Barnet är subjekt för sina rättigheter – inte ett passivt objekt. De ger viktiga bidrag till samhället.

Ett större intresse för barnets rätt att komma till tals

- Ett av FN:s syften är att värna om och främja respekten för de mänskliga rättigheterna. Det står i FN-stadgan som kom till när FN bildades 1945. Men den första mer detaljerade definitionen av rättigheterna kom först när FN:s generalförsamling den 10 december 1948 antog den Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna.

FN:s stadgan är ofta förknippad med rösträttsfrågan – en fråga som bidrog till att öka medborgarnas möjligheter till inflytande. Detta blev motsägelsefullt därför att alla medborgare under 18/21 kan ej rösta. Alltså skiljer sig barns och ungas deltagande från vuxnas relaterande till deras status som ”blivande vuxna” som ska få sina fulla rättigheter så småningom – snarare än människor här och nu som har rättigheter oberoende av ålder. Därför behövdes och behövs Barnkonventionen.

- Den allmänna deklarationen om mänskliga rättigheter gäller alla människor och har funnits sedan 1948.

Artikel 18. Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion och trosuppfattning och att, ensam eller i gemenskap med andra, offentligen eller enskilt, utöva sin religion eller trosuppfattning genom undervisning, andaktsutövning, gudstjänst och religiösa sedvänjor.

Artikel 19. Var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter samt söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser.

Artikel 20.1. Var och en har rätt till frihet i fråga om fredliga möten och sammanslutningar.

Artikel 20.2. Ingen får tvingas att tillhöra en sammanslutning

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (1966)

Artikel 19.2. Var och en har rätt till yttrandefrihet. I denna rätt ingår frihet att oberoende av territoriella gränser söka, ta emot och sprida uppgifter och idéer av alla slag, i tal, i skrift och i tryck...”

- Europakonventionen som är lag i Sverige sedan 1995

Artikel 10. ”Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter utan offentlig myndighets inblandning...”

De mänskliga rättigheterna har fyra hörnstenar

■ De är universella

Att rättigheterna är universella innebär att ingen åtskillnad görs mellan människor i olika kulturer eller med olika traditioner. Att inte diskriminera är en grundläggande princip. Flickor och pojkar har samma rättigheter. Alla har samma rätt till välfärd, alla måste behandlas med respekt.

■ Det finns ansvarstagare

Staten har det yttersta ansvaret.

Alla har ett ansvar för att barns rättigheter respekteras. Föräldrar och närstående har det primära ansvaret att vårda, stödja och vägleda barnet. Också barn själva har i takt med ökad ålder och mognad ett ansvar för att respektera andra barns och vuxnas rättigheter.

■ De är odelbara

Att mänskliga rättigheter är odelbara innebär att alla rättigheter har samma tyngd. För att inte bryta mot principen om odelbarhet är det viktigt att analysera problemen i sin helhet, tvärssektoriellt och mångdimensionellt.

■ Delaktighet och deltagande för individen

Deltagande i det politiska och kulturella livet gäller alla, såväl vuxna som barn. Flickor och pojkar är sociala aktörer med rätt att delta och att involveras i beslut som påverkar deras liv. En förutsättning för att barn och ungdomar ska kunna delta är dels att de och deras familjer har information om sina rättigheter, dels att de har möjlighet att uttrycka sina synpunkter.

Reflektion från deltagarna

Barnkonventionen är mänskliga rättigheter för barn

- ”De rättigheter som uttrycks i *Artikel 12* ger inte rätt till självbestämmande utan handlar om att delta i besluten... Det som är så viktigt med Barnkonventionens *Artikel 12* är att den inte bara kräver att barn skall tillförsäkras rätten att fritt uttrycka sina åsikter, utan också att de skall ha möjlighet att höras och att åsikterna skall ’tillmätas betydelse’.”

UNICEF:s handbok om Barnkonventionen

- Barnrättskommitténs allmänna diskussion om ”Barnets rätt att höras”. Efter kommitténs diskussion om ”barnets rätt att höras” antogs detaljerade rekommendationer med en inledning som säger följande:

”Kommittén anser att erkännandet av barnets rätt att utifrån den fortlöpande utvecklingen av sin förmåga uttrycka sina åsikter och att delta i olika aktiviteter är bra för barnet, familjen, gemenskapen enligt lokal sedvänja, skolan, samhället och för demokratin.

Att tala, att delta, att ens åsikter beaktas: dessa tre faser beskriver förloppet för att åtnjuta rätten till delaktighet ur funktionell synvinkel. Den djupare meningen med denna rättighet ”är att den bör ligga till grund för ett nytt socialt kontrakt. Därmed vinner barnen erkännande som rättinnehavare och har inte bara skydd utan delaktighet i alla frågor som rör dem, en rätt som kan anses som symbolen för detta erkännande. På sikt medför det att de politiska, sociala och kulturella strukturerna förändras.” (UNICEF:s handbok om Barnkonventionen)

- Det finns konservativa kretsar både i nationellt och globalt perspektiv – bland dem som jobbar med utveckling – som är osäkra på om inflytande för barn och unga är meningsfullt, det vill säga de menar att medborgare under 18 inte till fullo ska åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Men för att vara politiskt korrekt har man med barn på internationella möten utan att ge barn och unga tillräcklig förberedelse (Jämför med *Artikel 13* – söka/uttrycka/motta information) och skydd (Jämför med *Artikel 36* – barn får ej exploateras när de deltar).

Genom ett sådant förfaringssätt får barn och unga inte sina rättigheter till skydd, information och vuxenstöd tillgodosedda.

Kriser angående ”barns deltagande”

- ”Barnrättskommittén framhåller att traditionella och kulturella attityder utgör de största hindren mot att barn ska accepteras som medborgare med rättigheter och att *Artikel 12* genomförs i alla regioner... Kommittén betonar att det inte är tillräckligt att lagstiftningen fastställer barnets rätt att höras att deras åsikter beaktas; barnen måste också bli medvetna om sina rättigheter.” (UNICEF:s handbok om Barnkonventionen).
- Idag är just ”delaktighet” den princip i Barnkonventionen som stött på/givit det största bakslaget när det gäller att förverkliga barnets rättigheter.

I utvecklingsländer argumenteras att Barnkonventionen bygger på västerländska värden och detta används som ursäkt för att man inte behöver uppfylla Barnkonventionens krav.

- Många vuxna argumenterar att barn inte ska behöva bära bördan av att behöva försvara sina egna rättigheter. Men här måste man komma ihåg att barns delaktighet är annorlunda än vuxnas. Barn måste kunna räkna med vuxnas stöd och vuxna som ansvarstagare när de utövar sina rättigheter.

Därför bör strukturer skapas där barns åsikter kan tas tillvara på ett naturligt sätt i beslutsprocesser.

- Pressen av att barns röster ska höras medför ofta att små grupper av barn, vanligen ej ett representativt urval, ges begränsat tillträde till vuxnas arenor.

Barnets delaktighet ses som en separat aktivitet som inte relaterar till vuxnas rätt till delaktighet. Det är få exempel på delaktighet där barn och vuxna kompletterar varandra i ett gemensamt deltagande.

- Mycket av denna debatt har fokuserat på barns rätt att rösta snarare än att bli involverade i beslut som berör dem i deras liv.
- Det känns angeläget att klargöra barnets kompetens – allt efter ålder och mognad (*Artikel 12*) och barnets kapacitet (*Artikel 5*). Båda dessa formuleringar kan användas för att begränsa barnets möjlighet till delaktighet och lämna till vuxna att ta beslut i frågor där barn och unga faktiskt besitter kompetens.

Reflektion från deltagarna

Aktivitet 10.

Vilka frågor rör barn?

Syfte: Att tydliggöra att nästan alla frågor rör barn.

Genomförande

”Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet...”

ARTIKEL 12 I BARNKONVENTIONEN

- 1. Vilka frågor rör barn? Gör en mindmap/grupp.
  - Grupp 1 – i skolan
  - Grupp 2 – i hemmet
  - Grupp 3 – på fritiden
- 2. Vilka är de fem viktigaste områden där barnets/barnens inflytande bör öka?
- 3. Vilka är de största hindren för att detta ska ske?

Kommentar

Varje grupp redovisar sin mindmap
Deltagarna analyserar resultatet och drar slutsatser
Seminarieledaren summerar.

Reflektion från deltagarna

Aktivitet I I.

Erfarenhetsutbyte: Hur gör ni nu, när ni involverar barn?

Syfte: Att reflektera utifrån tidigare erfarenheter och vad jag lärt mig under workshopen.

Genomförande

1. Be deltagarna att skriva ned ett exempel – ett ”projekt” vardera där de gjort något och barn har varit delaktiga. Besvara följande frågor.
  - a. Vilket var syftet med barnens delaktighet?
  - b. Hur många barn handlade det om?
  - c. På vilket sätt var barnet/barnen delaktiga?
  - d. På vilket sätt var det positivt för ”projektet”
  - e. Vilka har svårigheterna och utmaningarna varit?
2. Presentera exemplen i plenum
3. Summera genom att jämföra ”vinster” och ”förluster” i projektet

Kommentar

Skriften *”Det handlar om demokrati”* sidan 14–15 ger bra underlag till summering. I denna skrift finns också olika exempel på former för att lyssna på barn. Rädda Barnen har också tagit fram en utbildning för medlemmar som vill lyssna på barns röster: *”Verktyg för barns och ungas inflytande”*. Se Rädda Barnens medlemsportal.

Reflektion från deltagarna

Aktivitet 12.

Skapa en arbetsdefinition för barnets deltagande/inflytande i varje speciell situation

Syfte: Att tydliggöra hur viktigt sammanhanget är.

Genomförande

Barn är inget entydigt begrepp, inflytande kan ske på många olika sätt och situationen kan variera. Det finns många variabler som måste tydliggöras innan man sätter igång. Sammanhanget måste klargöras.

Denna aktivitet kan användas i olika sammanhang för olika målgrupper. Se **kommentar**.

1. Besvara frågorna nedan utifrån ett aktuellt projekt för att skapa en grund till en arbetsbeskrivning
  - a. Vilken/Vilka frågor handlar det om som barn ska involveras i?
  - b. Vilket är syftet med barnens deltagande?
    - Vad vill vi ha ut?
  - c. Vilka är barnen som ska delta?
    - Ålder
    - Hur många (representanter/alla)
    - Bakgrund
    - Kapacitet
    - Intresse av att delta?
  - d. Vilka är de vuxna som ska delta?
    - Vilken är deras förståelse och attityd till barns deltagande?
    - Hur är de vuxnas attityder till uppdraget?
    - Hur är det beställt med den politisk förankringen?
    - Uppdrag och ansvarsfördelning mellan de vuxna?
    - Har de som arbetar direkt med barnen färdighet för att involvera barn?
    - Vilka mandat har var och en?
  - e. Vilka är rollerna och ansvarsfördelningen mellan inblandade?
2. Redogör för er arbetsbeskrivning, hur ni tänkt i gruppen och vilka dilemma som kan tänkas uppstå.

Kommentar

Här beror det på vilken målgruppen är på seminariet.

- *Exempel 1:* Rädda Barnens lokalförening vill bidra till att elevråden i kommunen får mer att säga till om på skolan. Föreningen vill träffa barn för att diskutera hur ett samarbete skulle kunna gå till.

- *Exempel 2:* Rädda Barnens lokalförening vill påverka en kommun så att den i större utsträckning låter barnen komma till tals i frågor som rör dem.

Här kan man genomföra en heldag med fördjupning av frågeställningarna i Aktivitet 12. Om till exempel en kommun vill samarbeta med Rädda Barnen för att stärka barnets rättigheter med fokus på barnets rätt till delaktighet.

- Frågeunderlaget kan också användas som en uppföljning/summering av Aktivitet 11.
- Här kan du också som seminarieledare koppla till *Artikel 2* om icke-diskriminering.
- Påvisa att barn diskrimineras av olika skäl och att ålder kan i sig vara en diskrimineringsgrund.

Att inte få möjlighet att komma till tals kan vara diskriminerande.

Beroende på målgrupp kanske du vill betona detta och kan då genomföra Aktivitet 14.

Aktivitet 13. Vilka barn diskrimineras idag i kommunen?

Syfte: Att visa att barn diskrimineras av olika skäl och att ålder kan i sig vara en diskrimineringsgrund.

Genomförande

Att inte få möjlighet att komma till tals kan vara diskriminerande

1. Skriv på tre olika papper

Papper 1: Vilka barn diskrimineras i Sverige/i kommunen idag?

Papper 2: På vilket sätt?

Papper 3: Av vem/vilka?

2. Gemensamt

Vem/vilka har ansvaret för att diskrimineringen upphör?

Hur jobbar kommunen med detta?

3. Tror du att det skulle vara någon skillnad om de diskrimineringsgrunder du nämner hade gällt vuxna?

Kommentar

Diskriminering på grund av ålder.

- Människor under 18 år har inte rösträtt.
- Människor under 18 år står under föräldrarnas beskydd, något som oftast ger barnet trygghet och skydd, men som vi också vet kan barn vara utsatta för våld och förtryck inom familjens sfär. Samhällets insatser för att ge trygghet och skydd kan vara olika beroende på i vilken kommun barnet bor. Vi vet att lag och praxis inte alltid är samma sak.
- Barn har nioårig skolplikt i Sverige och måste många gånger gå till sin arbetsplats – skolan där både hot förekommer och miljön är undermålig.
- Knyt an till de olika diskrimineringsgrunderna i 2006 års lag mot diskriminering och annan kränkande behandling.
- Elevernas rätt att delta i arbetet med skolornas likabehandlingsplaner
Barn med funktionsnedsättning och deras villkor/möjligheter att delta/ha inflytande.

Reflektion från deltagarna

[illegible]

Aktivitet 14. Kvalitet på barns delaktighet/inflytande – Riktlinjer för barns delaktighet

Syfte: Att utröna vilka faktorer som ger kvalitet och meningsfullhet i barns delaktighet.

Rädda Barnen har tagit fram ett dokument ”Riktlinjer för barns deltagande” som används i det internationella arbetet och tillsammans med våra samarbetspartner. En översättning finns. Riktlinjerna kan ses som ett gott bidrag även för Rädda Barnens arbete i Sverige

Genomförande

1. Börja med att du som seminarieledare går igenom inledningen till ”Rädda Barnens riktlinjer för barns deltagande” (se nedan)
2. Det finns 7 huvudrubriker. Dela in deltagarna i 7 grupper. Varje grupp läser noggrant sin riktlinje.
3. Diskutera i gruppen tillämpning i det lokala arbetet – möjligheter och svårigheter!
4. Presentera kort i plenum

Kommentar

Riktlinjerna i sin helhet finns på intranätet. Dokumentet är en översättning av ett dokument som används i Rädda Barnens internationella arbete. I dokumentet används ordet ”deltagande” som är ett mycket svagt ord i förhållande till ordet inflytande, men när man ser på hur man valt att definiera ordet så ges det en tyngre betydelse.

Punkt 1

Inledning till Rädda Barnens riktlinjer för barns deltagande

■ Vad är riktlinjer för barns deltagande?

Riktlinjer för barns deltagande talar om vad barn och andra kan förvänta sig av Rädda Barnens praktiska arbete med barns deltagande. Syftet är att de ska tillämpas vid allt arbete som Rädda Barnen gör som berör barns deltagande.

■ Varför riktlinjer för barns deltagande?

Det främsta syftet med dessa riktlinjer är att säkerställa en konsekvent tillämpning av hög kvalitet vid barns deltagande i alla Rädda Barnens program. De ska

fungera som referensram och vägledning för att fortlöpande förbättra det praktiska arbetet med barns deltagande.

■ **Riktlinjerna kan användas för att**

- Fungera som en grund för ansvarstagande och ifrågasättande om det praktiska arbetet inte fungerar som det är tänkt.
- Granska och bedöma nuvarande arbete.
- Identifiera mål för framtiden.
- Skapa en säker och meningsfull miljö för barns deltagande.
- Minimera de risker som kan finnas för barn när de deltar i det praktiska arbetet.

■ **Vägledande principer**

- Riktlinjerna för praktiskt arbete bör tolkas inom ramen för följande allmänna principer hämtade från FN:s konvention om barnets rättigheter:
- Barn har rätt att bli lyssnade till, att fritt få uttrycka sin syn på allt som rör dem och till yttrande-, tanke- och samfundsfrihet samt till tillgång på information.
- Åtgärder bör vidtas för att uppmuntra och underlätta deras deltagande i överensstämmelse med deras ålder och mognad.
- Deltagande bör främja barnets bästa och förstärka varje barns personliga utveckling.
- Alla barn har lika rätt till deltagande utan diskriminering.
- Alla barn har rätt att skyddas från påtryckningar, våld, övergrepp och utnyttjande.

■ **Definition – barn/ungdom**

Enligt definitionen i FN:s konvention om barnets rättigheter är ett barn lika med varje människa under 18 år.

■ **Definition – deltagande**

Deltagande handlar om att påverka beslutsfattande och att åstadkomma en förändring. Barns deltagande är ett initierat och frivilligt deltagande av *alla* barn, inklusive de med annorlunda förutsättningar (t ex funktionsnedsättning) och de som är i utsatta situationer, i alla ärenden som direkt eller indirekt rör dem. Barns deltagande är en värdeparameter som skär genom alla program och som äger rum på alla arenor – från hemmen till regeringar, från lokal till internationell nivå.

Reflektion från deltagarna

5. Att bana väg för lokalföreningens samverkan/opinionsbildning i en kommun

Artikel 12 i det lokala arbetet

Rädda Barnens lokalföreningar arbetar mer och mer med direkta stödinsatser för/med barn eller ber barn att bidra med synpunkter och information i olika frågor.

Rädda Barnens lokalföreningar bevakar också barnets rättigheter i den egna kommunen vilket betyder att barnets rätt att komma till tals och bli lyssnad på är en viktig rättighet att bevaka.

Stöd och påverkan i balans

Många kommuner vill samverka med Rädda Barnen. Viktigt är förstås att fråga sig vad man som lokalförening vill uträtta och vilken roll man vill/bör ta. Viktigt är också att det finns en balans mellan stöd och påverkan. Var noggrann med att inte ta över ansvaret från dem som har det.

Lokalföreningen kan bidra till att:

- Tydliggöra läget i kommunen vad gäller Barnkonventionens genomförande med fokus på *Artikel 12*.
- Öka kunskapen om Barnkonventionen och dess intentioner på kommunal förvaltningsnivå och politisk nivå.
- Diskussioner förs med större intensitet om hur arbetet med barnets rättigheter kan stärkas i kommunen.

Att delta i seminariet ”Till vuxna – om barnets rätt att komma till tals” stärker förhoppningsvis beredskapen att möta barn och att möta en kommun, som är intresserad av samverkan med Rädda Barnen lokalt.

Förslag på former för att samtala med barn

Ta del av Rädda Barnens ”Verktyg för barns och ungas inflytande”.

Förslag på dagordningen – ett första möte med en kommun

- Berätta kort om Rädda Barnen och vår inriktning.

- Representanter från kommunen beskriver hur barnrättsarbetet bedrivs i kommunen idag.
  - Vilka framgångar kan kommunen beskriva i sitt barnrättsarbete?
  - Vilka problem ser kommunen?
  - Hur arbetar kommunen utifrån *Artikel 12* i Barnkonventionen?
  - Eventuellt kan lokalföreningen ställa några frågor utifrån kommunens svar på Barnombudsmannens enkät, utifrån FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Sveriges regering eller utifrån någon annan kartläggning eller aktuell rapport.
- Vad önskar kommunen förändra/utveckla?
- Hur vill man utveckla arbetet med utgångspunkt från *Artikel 12* i Barnkonventionen?
- Förväntningar på samverkan.
- Vad kan Rädda Barnen erbjuda?

FN:s barnrättskommitté i Genève arbetar med att underlätta genomförandet av konventionen genom att definiera problem och diskutera tillsammans med landets regering vilka mått och steg till förändring som bör tas. Detta skapar en samarbetsanda. På samma sätt kan Rädda Barnen lokalt fungera utan att ta över ansvaret från dem som ska förverkliga Barnkonventionen på lokal nivå.

6. Kompletterande material

Förslag på kompletterande material för kursledaren och seminariedeltagare.

En del återfinns på Rädda Barnens medlemsportal i mappen Till vuxna! – om barnets rätt att komma till tals.

1. *Adults first*. Henk van Beers. Rädda Barnen. Rädda Barnens medlemsportal
2. *Att leda lärande samtal*. Hans-Åke Scherp. Karlstad universitet
3. *”Det problematiska barnperspektivet”* 5-poängskurs för magister- och forskarstuderande hösten 2004, Stockholms universitet. Christina Wahlund Nilsson. Rädda Barnens medlemsportal
4. *Folkrätt för barn som pedagogiskt åtagande*. Statligt ansvar – regionalt lärande. Avhandling av Elisabeth Englund, Stockholms universitet
5. Sou 2001:72 sid 92–101 belyser begreppet ”barnperspektiv”. Rädda Barnens medlemsportal
6. *Rädda Barnens riktlinjer för barns deltagande*. Rädda Barnens medlemsportal
7. *Frågor och svar om Inflytande*. Cecilia Modig. Rädda Barnen. Rädda Barnens medlemsportal
8. *Det handlar om demokrati* sidan 14–15. Rädda Barnens bokhandel, www.rb.se
9. *Handbok om Barnkonventionen*. Unicef
10. *Rapport om tre års samarbete kring barnkonventionen*. (Partnerskapet) www.orebro.se/barnkonventionen
11. *Verktyg för barns och ungas inflytande*. Rädda Barnens medlemsportal
12. Powerpointpresentation som stöd för genomförandet. Rädda Barnens medlemsportal
13. Förslag på program. Inbjudan och program. Rädda Barnens medlemsportal

*Rädda Barnen kämpar för barns rättigheter.
Vi väcker opinion och stöder barn i utsatta
situationer i Sverige och i världen.*

Rädda Barnen

Save the Children Sweden

Rädda Barnen
107 88 Stockholm
Besöksadress: Landsvägen 39
Sundbyberg
Telefon: 08-698 90 00
Fax: 08-698 90 10
info@rb.se
www.rb.se
Plus/bankgiro 90 2003-3